

РЕЦЕНЗИЯ

От: *проф. д.н. Таня Петрова Парушева*
УНСС, катедра „Икономика на туризма”
Научна специалност „Икономика и управление (туризъм)”

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по *научна специалност „Икономика и управление (туризъм)”* в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1693/29.06.2023 г. на Зам.-ректора по научноизследователска дейност и международно сътрудничество при УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Тихомир Марианов Драганов*
Тема на дисертационния труд: *„Управление на фамилния туризъм в планинските дестинации”*

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра „Икономика на туризма”, факултет „Икономика на инфраструктурата”* на УНСС по *научна специалност „Икономика и управление (туризъм)”*, съгласно Заповед № 1062/28.04.2017 г. на Ректора на УНСС. Докторантът има издадени заповеди от Зам.-ректора по научноизследователска дейност на УНСС № 2936/07.12.2020 г. и Зам.-ректора по научноизследователска дейност и международно сътрудничество № 2431/29.09.2022 г. за *прекъсване*; заповед № 2867/14.10.2021 г. за *трансформиране в задочна форма* и заповед № 687/21.03.2023 г. за *нов научен ръководител* – доц. д-р Ася Панджерова. Обучението е осъществено в *редовна и задочна* форма през периода 2017 – 2023 г.

- *Кратка биографична справка*

Тихомир Драганов завършва Университета за национално и световно стопанство (УНСС), ОКС „Бакалавър”, специалност „Финанси”

(2002 г.). Придобива ОКС „Магистър” по специалност „Мениджмънт в туризма” (2016 г.) също в УНСС.

Професионалното му развитие започва като управител на ЕТ „Перфект – Тихомир Драганов”. От 2002 г. до момента продължава да работи на същата позиция в „Перфект 79” ЕООД и „Арго 7” ЕООД. Занимава се с хотелиерство, ресторантьорство и търговия. Неговите основни дейности и отговорности са посрещане и обслужване на клиенти, организиране и ръководене на цялостната дейност на обектите, осигуряване на необходимото качество на предлаганите услуги и други.

- *Кратка информация за изпълнението на индивидуалния план*

Тихомир Драганов е зачислен в **редовна докторантура** в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3.8. „Икономика”, научна специалност „Икономика и управление (туризъм)” към катедра „Икономика на туризма”. Обучението е трансформирано в **задочна форма**.

Докторант Тихомир Драганов завършва работата, предвидена в **индивидуалния учебен план**. Успешно полага задължителните **докторантски изпити** по професионално направление 3.8. „Икономика” от **Блок А** и изпитите за научна специалност „Икономика и управление (туризъм)” от **Блок Б** със следните резултати:

- Методология и методика на научните изследвания – Отличен (6);
- Икономикс – Мн. добър (5);
- Статистически методи и иконометрични модели в изследователската дейност – Добър (4);
- Консултинг в туризма – Отличен (6);
- Здравен мениджмънт в туризма – Отличен (6);
- Реферат по темата на дисертационния труд – Отличен (6).

Реализира общо **60 кредита** от докторантските дисциплини.

По време на обучението си като докторант взема активно участие в учебно-методическата и педагогическата дейност на катедрата. Водил е занятия по дисциплините „Международен туризъм” и „Туристически дестинации”. Атестиран е с **положителна оценка**.

Дисертационният труд е депозиран в катедра „Икономика на туризма” при УНСС за вътрешно-катедрено обсъждане. Той е обсъден и на Разширен катедрен съвет на катедра „Икономика на туризма” на 05.06.2023 г. Докторантът е отчислен с право на защита със заповед на Ректора на УНСС. Процедурните изисквания са спазени.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

- *Структура, обем*

Представеният за **рецензия** дисертационен труд на докторант Тихомир Драганов, авторефератът и научните публикации, свързани с дисертационния труд са резултат от самостоятелно научно изследване. **Структурата** на дисертационния труд почива върху добре обоснована логика, последователност и връзка между третираните проблеми. Състои се от увод (5 стр.), изложение в три глави (230 стр.), заключение (4 стр.), списък на използваните литературни източници (20 стр.) и приложения (7 стр.). Разработката е в **обем** от 265 страници. В основния текст са илюстрирани 21 фигури и 32 таблици.

- *Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд*

Аргументирано и убедително са открити **актуалността и значимостта** на изследваната проблематика. Проучени са новите възможности за оптимизиране на управлението на фамилия туризъм в планинските дестинации.

Основната цел на дисертационния труд е ясно и точно дефинирана – „да се изследват възможностите за развитие на фамилен туризъм в планинските дестинации по определени критерии и показатели, които влияят върху конкурентоспособността на равнище туристически район. На базата на формулирани научнообосновани начини за нейното повишаване е създаване на модел за ефективно управление на фамилен бизнес, с цел усъвършенстване на предлагането на семеен рекреативен туристически продукт в районите с основна и разширена специализация в планинския туризъм”. Постигането на целта е осъществено чрез решаването на **7 изследователски задачи**.

Правилно са разграничени **обектът** на изследването – „управлението на семейното хотелиерство и планинският рекреативен туризъм в район Стара планина” и **предметът** на изследването – „семеен хотелиерство като процес, осигуряващ инструментариум, методики и стратегии за повишаване на конкурентоспособността на планинските дестинации и в частност на район Стара планина”.

Подходящо е формулирана **изследователската теза** на дисертационния труд „днес фамилия туризъм, като предпоставка за укрепването на обществото и предаването на опит между поколенията, се счита за една от най-актуалните области на развитието на туризма. Фамилия туризъм, практикуван в планините, е специален вид туризъм, който става все по-търсен на пазара на туристически услуги. развитието на планинския семеен туризъм прави големи промени в съдържанието на

работата на онези туристически институции, които започват да предлагат този вид отход". Правилно са дефинирани **3 работни хипотези**.

Ограниченията, съпътстващи дисертационния труд, са: изследването не се занимава с въпроса за специализацията и подспециализацията на туристическите райони в България; създаването на нови инвестиционни проекти в областта на семейния туризъм в България, не е поставено като задача.

- *Използвана научна литература (оценка на осведомеността на дисертанта по проблематиката, разглеждана в дисертационния труд).*

Източниците на информационно осигуряване обхващат монографии и научни трудове на български и чуждестранни автори, разглеждащи проблематиката относно фамилияния туризъм; специализирани издания на стопански и туристически организации; законови и нормативни актове в областта на туризма; доклади от регионални, национални и международни конференции; статистически издания на международни туристически организации и НСИ.

Използваната научна литература включва 385 заглавия, от които 94 на кирилица и 291 на латиница. Докторант Тихомир Драганов **познава добре** концепциите на известни автори по изследваната проблематика и успешно ги интерпретира. Литературните източници са ползвани **добросъвестно и коректно**.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

- *Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни резултати, постигнати в дисертационния труд*

Съдържанието на дисертационния труд свидетелства, че докторант Тихомир Драганов е реализирал **задълбочено научно изследване** и много добро **практическо доказателство** на авторовите цел и задачи. **Стилът** е стегнат и точен. Текстът е написан на разбираем **научен език**.

В **увода** е представена логическата рамка на изложението. Обоснована е необходимостта от изследване на управлението на фамилияния туризъм в планинските дестинации.

Първа глава на дисертационния труд **„Управление на туристическия бизнес в планинските дестинации“** разглежда теоретичните основи на планинския туризъм. Специално внимание е отделено на управлението на планинските туристически дестинации. Изследователският интерес е насочен към туристическата политика в планинските дестинации.

Във **втора глава** на дисертационния труд **„Фамилен туристически бизнес“** са анализирани същността и спецификата на семейния туризъм.

Поставен е акцент на устойчивото развитие и предизвикателствата пред семейния туристически бизнес в планинските дестинации. Проучени са добри практики в управлението на семейния туризъм в планинските дестинации.

В трета глава на дисертационния труд **„Емпирично изследване на планинския рекреативен туризъм в управлението на семейното хотелиерство в район Стара планина”** е представена методологичната рамка на изследване на обекти за планински семеен туризъм. Обобщени и анализирани са резултатите от емпиричното изследване. Разработен е модел за управление на семейния туризъм за район Стара планина.

Представени са основни **изводи и обобщения** за дисертационния труд. В **заключението** са обобщени основните анализи от проведеното изследване.

- *Обръща се внимание на използваната методология*

Използваната методология се основава на съвкупност от научноизследователски подходи и методи. Те са системен подход, анализ и синтез, индукция и дедукция, аналогия, сравнителен анализ, наблюдение и анкетно проучване.

- *Дава се оценка на изпълнението на поставените задачи и постигането на целта на дисертационния труд.*

Откритите **научни и научно-приложни резултати** представляват оригинален принос в науката за туризма. Те дават основание за извода, че целта на дисертационния труд е **постигната**. Изследователските задачи са **изпълнени**. Изследователската теза е **потвърдена**. Формулираните хипотези са **доказани**.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

- *Оценка за приносите, посочени от дисертанта*

Докторант Тихомир Драганов **правилно е формулирал приносите** в дисертационния труд. Представената справка за приносите оценяваме като коректна и реално отразяваща постигнатите резултати.

- *Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни приноси в дисертационния труд.*

По наше мнение, в дисертационния труд ясно се открояват **научни и научно-приложни приноси**. Те могат да бъдат систематизирани, както следва:

първо – очертани са теоретичните основи на планинския туризъм и са установени особеностите на управлението на планинските туристически дестинации;

второ – разработена е туристическата политика в планинските дестинации и са определени същността и спецификата на семейния туризъм;

трето – устойчивото развитие на дестинациите е адаптирано към фамилия туризъм и са открити предизвикателствата пред семейния туристически бизнес в планинските дестинации; представени са добри практики в управлението на семейния туризъм в планински дестинации;

четвърто – създадена е методологична рамка за изследване на обекти на планински семеен туризъм; въз основа на извършен анализ са обобщени резултатите от емпиричното изследване;

пето – разработен и предложен е модел за управление на фамилия туризъм за район Стара планина.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

- *Посочват се публикациите*

Докторант Тихомир Драганов има **10 научни публикации**, пряко свързани с тематиката на дисертационния труд – **1 статия и 9 научни доклада**, в т.ч. 7 самостоятелни и 2 в съавторство, от тях 1 под печат. Всички публикации са на български език. Статията е публикувана в нереферирано списание с научно рецензиране. Докладите са реализирани от участия в международни научни и научно-практически конференции и симпозиум, публикувани в редактирани колективни томовете.

- *Дава се оценка на степента на разпространение на получените резултати в научната литература.*

Публикациите на докторант Тихомир Драганов са **представителни** и осигуряват достатъчно **разпространение на резултатите** от изследването сред академичната общност и заинтересованите среди от туристическия бизнес. Научната продукция, посветена на третираната проблематика, превишава минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор”, съгласно чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ.

6. Оценка на автореферата

- *Дава се оценка на коректността и степента на отразяване на съдържанието на дисертационния труд в автореферата.*

Авторефератът е в обем от **57 страници**. Той коректно кореспондира с дисертационния труд и достоверно представя в синтезиран вид изследваните проблеми.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

На вътрешно-катедреното обсъждане към дисертационния труд бяха отправени някои бележки и препоръки, които са отразени добросъвестно. Те подобриха общото представяне на разработката, като самостоятелно изследване с безспорни научни и научно-приложни приноси.

Бих си позволила да препоръчам, в бъдещата си работа докторант Тихомир Драганов да продължи изследователската си дейност в областта на семейното хотелиерство.

За достойна защита отправям следния въпрос към докторанта:

Какви уникални туристически продукти предлага фамилния туризъм в район Стара планина, с цел привличане на туристопотоци и преодоляване на сезонността?

8. Заключение

С убеденост давам **положителна оценка** на дисертационния труд на тема „Управление на фамилния туризъм в планинските дестинации“. Потвърждавам, че той изцяло **съответства на изискванията** на ЗРАС в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за учебната дейност на УНСС – част трета „Доктор“.

Дисертационният труд е **научно-приложно решение** на реален практически проблем с обществена значимост и може да се използва за управление на фамилния туризъм в планинските дестинации. Докторантът притежава задълбочени теоретични знания в областта на туризма и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания.

Предлагам на уважаемите членове на научното жури да вземат решение „**ЗА**“ присъждането на **образователната и научна степен „доктор“** в област на висшето образование **3. „Социални, стопански и правни науки“**, професионално направление **3.8. „Икономика“**, научна специалност **„Икономика и управление (туризъм)“** на **ТИХОМИР МАРИАНОВ ДРАГАНОВ** – задочен докторант в катедра „Икономика на туризма“ към факултет „Икономика на инфраструктурата“ при УНСС.

06.08.2023 г.
София

Рецензент:
(проф. д.н. Таня Парушева)